

Конективи - семантика и прагматика

Конективи - семантика и прагматика

(Българските съюзи *и* и *а* и арабските им еквиваленти *уа* и *амма*)

Цветомира Пашова

(Факултет по класически и нови филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“)

Резюме

В статията е представен анализ на два български и два арабски съюза като представители на категорията на текстуалните конективи. Във втората и третата част излагам основните теоретични постановки, на които се опира анализът: видове глобална организация на текста и отношения между компонентите му, видове значения на конективите. В четвъртата част представям резултатите от анализа: първо основните типове контекст, в които се използват четирите конектива, след това изводи относно значенията им. Макар че конективите се използват в повече от един тип контекст, аз формулирам за всеки от тях по едно системноезиково значение с процедурен (в противовес на понятиен) характер. Показвам, че двойките съюзи *и-уа* и *а-амма* са семантично еквивалентни, но прагматично нееквивалентни.

Abstract

The article presents an analysis of two Bulgarian and two Arabic conjunctions as representatives of the category of text connectives. In paragraphs 1 and 2 present the basic theoretical assumptions on which the analysis is grounded: types of global text organization and text relations, types of meaning that a connective may have. In paragraph 4 present the results of the analysis: first, the basic types of context in which the connectives are used, then my conclusions about their meaning. Although the connectives are used in more than one type of context, I formulate one linguistic meaning for each of them, which is procedural in nature. I show that the pairs of connectives *i-wa* and *a-amma* though semantically equivalent, are pragmatically non-equivalent.

1. Увод

Традиционният синтактичен подход към съюзите ги анализира като морфосинтактична категория, затваря ги в рамките на синтактичната единица сложно изречение и отчита основно функциите им при експлициране на отношенията между обозначените в компонентните изречения факти. В настоящата статия предлагам да погледнем към съюзите като елемент на функционалната текстова категория конективи – изрази, които експлицират отношения между компоненти на текста. В този подход границите на сложното изречение не

се приемат като граници между коренно различни по начина на организацията си комплексни единици, изречение и текст. Вместо това отношенията между компонентите на сложното изречение се разглеждат като граматикализиран вариант на отношенията между компонентите на текста (вж. [Matthiessen, Thompson 1988](#)). В този смисъл най-малкият компонент на текста е езиков израз, отнесен към факт (реален, хипотетичен или нереален), независимо дали фактът е представен като свързан с конкретен субект и конкретно време. Освен простото изречение (clause) такава роля в текста може да имат словосъчетания с главен компонент причастие, отглаголно съществително и дори нарицателно съществително (напр. *среща*). Тази интерпретация за компонент на текста отменя необходимостта да се прави функционално разграничение между съюзи и дискурсивни маркери (вж. [Schiffrin 1987](#) и [Blakemore 1992](#) за дискурсивни маркери и [Knott, Sanders 1998](#) и [Degand 1998](#) за конективи), а всички изрази, които експлицират отношения между компоненти на текста, се разглеждат като елементи на функционалната категория *конективи*.

След като изложим малко по-подробно виждането си за възможните отношения между компонентите на текста и възможните значения на даден конектив, ще илюстрирам подхода с анализ на два български съюза – *и* и *а*, и техните арабски еквиваленти *уа* и *амма*.

2. Отношения между компонентите на текста

Подходите към концептуализиране на отношенията между компоненти на текста могат да бъдат подразделени в две категории – локални и глобални.

При локалните подходи вниманието е насочено към това, с какви свои аспекти или функции два съседни сегмента на текста, прости или комплексни, са съотнесени помежду си. В рамките на този подход една група изследователи класифицират отношенията като семантични и прагматични, а последните – като епистемни и речеводейности (вж. [Van Dijk 1979](#), [Sweetser 1990](#), [Knott, Sanders 1998](#), [Degand 1998](#)). Семантични са отношенията между изразените в сегментите пропозиции, например темпорални и каузални отношения. Епистемни са отношенията между функциите на сегментите като единици на мисленето и познанието – предпоставки и изводи. А речеводейности са отношенията между функциите на сегментите да реализират речеви действия с определена илокуция (комуникативна цел) – например твърдение и довод, молба и основание. В рамките на тази концепция продуцентът на текста поставя определени компоненти на текста в съседство, за да изрази определени отношения и по този начин да изгради кохерентен текст.

Други изследователи обръщат внимание и на отношения като парафраза, конкретизация, екземплификация, обобщение (вж. [Motsch 1996](#), [Bateman, Rondhuis 1997](#)). Моч ([Motsch 1996](#)) разглежда тези отношения като един вид речеводейности отношения, при които едното речево действие се реализира с цел да подкрепи разбирането на съдържанието на другото речево действие, докато при споменатите по-горе двойки *твърдение-дowod*, *молба-основание* второто действие се реализира с цел да се подкрепи успехът на илокуцията на първото.

При глобалните подходи основен обект на внимание е организацията на текста като цяло, а локалните отношения се разглеждат като включени в глобалната организация. Ван Дайк и Кинч ([Van Dijk, Kintsch 1983](#)) постулират два типа глобална организация (макроструктура в техните термини): съдържателна и дейностна. Съдържателната е подчинена на темата на (комплексния) текст, а дейностната – на илокуцията на текста като комплексно речево действие. Съдържателната макроструктура има според Ван Дайк и Кинч йерархичен характер, основаващ се на различната степен на абстрактност на елементите на текста. Те приемат, че при процеса на възприемане в съзнанието на възприемащия се изгражда йерархично структурирана репрезентация на текста, състояща се от по-конкретни и по-абстрактни пропозиции. Пропозициите на по-високите нива на абстрактност са извлечени не при възприемането на изречения от текста, а в резултат на когнитивни процеси на абстрахиране. На дейностната макроструктура Ван Дайк и Кинч не се спират в детайли.

Авторите включват в концепцията си и два вида локални отношения: между пропозиции и между речеви действия. Отношенията между пропозиции биват два вида – екстензионални, между фактите, към които се отнасят пропозициите, и интензионални, между самите пропозиции (напр. отношение на логическа импликация).

Монологичният текст е представен като глобално и йерархично организиран и в Женевския модел на организация на текста, разработван под ръководството на Еди Руле (вж. [Roulet 2006](#)). В този модел монологичният текст се разглежда като ход (*move*) в диалогичния вербален обмен. Структурирането на монологичния ход е подчинено на *Принципа на монологичното приключване*, който от своя страна е израз на *дискусионния характер* на вербалното взаимодействие. Според този принцип монологичният ход приключва, когато е подадена „достатъчно релевантна информация, която може да функционира като адекватен принос в дискусионния процес“ ([Roulet 2006:118](#)). Принципът често налага монологичният ход да бъде оформен като комплексна последователност от речеви действия и под-ходове.

Отношенията между компонентите на монологичния текст в качеството му на резултат от комплексно речево действие, реализиращо един ход във вербалния обмен, биват три вида според Женевския модел: лингвистични, текстуални и ситуативни. Първият вид, това са отношенията между думите като лексикални единици (семантични) и между думите като компоненти на езикови изрази (синтактични). Вторият вид, това са отношенията, в които встъпват текстовите и речевите действия като компоненти на текста. А третият вид са отношенията между референтите на текстовите действия, т.е. обозначените от тях факти.

От трите гореизложени концепции можем да извлечем следните основни положения:

- В процеса на продуциране компонентите на комплексния монологичен текст биват локално съотнесени помежду си и включени в глобална организация.
- Елементите, които са обект на съотнасяне и организиране, биват пропозиции и речеви действия.
- Глобалната организация бива два вида – един, подчинен на разгръщането на темата на текста, и друг, подчинен на успешното реализиране на комуникативната цел на текста. И двата вида имат йерархичен характер.

Тези общи положения са повече прагматично, отколкото когнитивно обосновани. Опитите за когнитивна обосновка на понятието *кохерентност* като основополагащ признак на текста, било то въз основа на локални или пък на глобални отношения, са критикувани от страна на авторите и привържениците на Теория на релевантността ([Sperber, Wilson 1986](#), [Blass 1990](#), [Blakemore 2002](#), [Wilson, Sperber 2004](#)). Това е теория за вербалната комуникация, т.е. прагматична теория, но за разлика от теорията на Грайс (Принцип на кооперативността) и Теория за речевия акт, които се вглеждат основно в интерактивния аспект на комуникацията, Теория за релевантността акцентира върху когнитивния аспект.

Според Спърбър и Уилсън ([Sperber, Wilson 1986](#), [Wilson, Sperber 2004](#)) *релевантен* е външен стимул, чието възприемане и обработка в контекста на (част от) наличните знания на индивида води до положителен когнитивен ефект без излишни когнитивни усилия. Положителният ефект има три основни варианта: а) извеждане на нова единица информация въз основа на добавената информация и наличната в съзнанието информация; б) подсилване на налична единица информация; и в) анулиране на налична единица информация.

Принципът на релевантността има две измерения – когнитивно и комуникативно:

„Когнитивен принцип на релевантността:

Човешкото мислене е насочено към максимизиране на релевантността.“

„Комуникативен принцип на релеванността:

Всеки явен стимул носи презумпция за собствената си оптимална релеванност.“ ([Wilson, Sperber 2004](#): 6)

В резултат на действието на тези два принципа при комуникация, включително с вербални средства, човек е ориентиран субрационално към възприемане и обработка на релевантна информация. Затова, когато е активният участник в комуникативен обмен, той полага усилия да отправя стимули, които, според него, биха били релевантни за реципиента. Когато е пасивният участник, от друга страна, той очаква отправеният към него стимул да бъде релевантен.

Блас ([Blass 1990](#)) и Унгер ([Unger 1996](#)) твърдят, че Принципът на релеванността с двата си компонента може да обясни усещането за кохерентност и тематична йерархия при възприемане на комплексен текст, затова не е необходимо двете понятия да бъдат независимо обосновавани.

Предимството на Принципа на релеванността според Блас е, че чрез него може да се обяснят както случаи на комуникация, които възприемаме интуитивно като семантично кохерентни, така и такива, които възприемаме като семантично некохерентни. Това е защото Теория на релеванността вижда спойката между компонентите на текста не толкова в отношенията помежду им, колкото в отношението между всеки един компонент и когнитивния контекст, в който той бива възприет. Този контекст включва не само пропозицията/илокуцията на последния възприет компонент, но и допълнителна информация от предходния текст, както и от трайните знания на възприемащия. Това позволява усещането за кохерентност (свързаност) да се обясни чрез *контекстуална приемственост* (continuity):

„По принцип в рамките на параграф от наративен текст има приемственост на контекста в следния смисъл: информация, която интерпретацията на първото изказване прави лесно достъпна, се използва при установяване на релеванността на второто изказване; информация, която интерпретацията на второто изказване прави лесно достъпна, се използва при установяване на релеванността на третото, и така нататък до безкрайност.“ ([Blass 1990](#): 78).

Що се отнася до интуицията относно наличието на тема, обединяваща всички изказвания на текста, тя може да се обясни с хомогенност на контекста:

„... „темата“ дава достъп до компонент от енциклопедичните знания, който играе относително централна роля в разбирането, тъй като се използва при интерпретацията на всяко изказване от даден сегмент от текста.“ ([Blass 1990](#): 76)

Блас формулира и понятие за *глобална релевантна* комплексен текст: всеки откъс от текста трябва да е релевантен или сам по себе си, или да допринася за релеванността на друг откъс от текста. Релевантният текст показва единство на значението именно в този смисъл ([Blass 1990](#): 79).

Стъпвайки върху хипотезите на Блас за приемственост и хомогенност на контекста, Унгер ([Unger 1996](#)) предлага обяснение за възприемането на комплексни текстове като разделени на тематични параграфи. Ако усещането за тематично единство е резултат от възприемане на поредица от изказвания в хомогенен когнитивен контекст, то промяната на елементи на контекста се усеща като тематичен преход.

Реинтерпретацията на понятията кохерентност и тематична йерархия от гледна точка на Теория на релеванността е стъпка напред по отношение на разбирането ни за връзката

между мислене и комуникация, мислене и текст. Тя не отменя факта, че текстът като продукт е линейно и йерархично организиран, при което отделните пропозиции са подбрани и подредени така, че между всеки два съседни компонента има определен вид съотнесеност. Когато обаче се опитваме да анализираме видовете съотнесеност, наистина е добре да имаме предвид постановката на Теория на релевантността за активното взаимодействие между налична и добавена информация в процеса на възприемане. Това се отчита и от продуцента и влияе върху подбора на съдържание и изразни средства. Функцията на конективите например от гледна точка на процесите на продуциране и възприемане би трябвало да се разглежда не като свързване на два компонента на текста, а като подсказване как вторият от тях да бъде свързан с първия, или по-точно с когнитивния контекст такъв, какъвто е след възприемането на първия.

Ето накратко и моето миждане за организацията на монологичния текст (като продукт):

- Глобална йерархична организация, доминирана от макропропозиция (тема), при която група от по-конкретни пропозиции разгръща съдържанието на една по-абстрактна пропозиция, която от своя страна се групира с други от своето ниво в йерархията, за да разкрият заедно съдържанието на още по-абстрактна пропозиция. Пропозициите в групата са функционално равностойни помежду си и всички заедно функционално подчинени на по-абстрактната пропозиция.
- Глобална йерархична организация, доминирана от макроилокуция, при която едно или повече речеви действия подкрепят успеха на друго речево действие, чиято илокуция е по-тясно свързана с макроилокуцията, и затова е на по-високо ниво в дейностната йерархия. Подкрепеното действие, от своя страна, се групира с други от своето ниво, за да подкрепят заедно действие, чиято илокуция е още по-тясно свързана с макроилокуцията. Речевите действия в една група са функционално равностойни помежду си и всички заедно функционално подчинени на подкрепяното действие.
- Двете йерархии не са равностойни в конкретните текстове – едната доминира текста като цяло, а другата може да доминира отделни подструктури на текста. Коя от двете йерархии ще е доминираща, до голяма степен зависи от функционалния тип текст – информиращ или убеждаващ. На локално ниво отношенията между сегментите като съдържание или речева функция също не са равностойни – едното доминира и то е това, което бива експлицирано с конектив.
- Йерархичните отношения намират отражение при линейното представяне на текста, вследствие на което физическата граница между две прости изречения може да е както граница между изразените само в тези изречения пропозиции или действия, така и граница между две групи от пропозиции или действия. Границите между групи от пропозиции или действия се различават в зависимост от това, на колко високо ниво в йерархията е управляващият компонент на групата.
- Употребата на конектив между две съседни изречения в текста може да експлицира отношение между обозначените факти (напр. темпорално, причинно), между функциите на изразените пропозициите в тематичната йерархия, между функциите на реализираните речеви действия в дейностната йерархия.
- Поради линейния характер на текста и с оглед улесняване на възприемането му, подаването на информация става постъпателно, вследствие на което всяко изречение, изразяващо пропозиция, е така структурирано, че от номиналните му компоненти пръв е този, който е показателен за начина, по който настоящото изречение е свързано с предходния текст. Изборът на компонент ще бъде различен в зависимост от това, дали изречението е първото или поредното от група, която разгръща подтема. По този начин йерархичната организация на текста намира отражение и в оформлението на отделните изречения.

3. Значение на конективите

Предвид разнообразието от начини, по които са съотнесени компонентите на текста,

дефинирането на значението на един конектив не е лесно. Много конективи, особено онези от тях, които имат характер на граматични морфемии, са многофункционални. Задачата се усложнява и от наличието на различни теоретични подходи. Различията се свеждат основно до следното:

(А) Какъв е характерът на значението – понятие, комплекс от признаци или процедура?

Понятието е представа, свързана с аспект на референта на текста – отрязък от реалния или хипотетичен свят. Като понятийно може да се определи значението на конективи, които се използват за обозначаване на темпорално или причинно отношение.

Редица лингвисти описват значението на конективите като комплекс от признаци (вж. напр. [Martin 1992](#), [Knott, Sanders 1998](#)). Освен самото отношение, напр. причинно, редица признаци на контекста биват отчетени като компонент от значението на конектива – съзнателност, интенционалност, хипотетичност и др.

Процедурно значение е термин, въведен от Блейкмор в рамките на Теория на релеванността. Под процедура Блейкмор разбира вид когнитивна обработка на новопостъпваща информация ([Blakemore 1992](#): 149). Първоначално Блейкмор постулира три вида процедурно значение за конективите в съответствие с трите вида положителен когнитивен ефект, който може да има единица добавена информация: извеждане на нова единица информация, подсилване на налична единица информация или анулиране на налична единица информация. Конектив като английския *but* например, според Блейкмор експлицира инструкция към възприемащия да анулира извод, който произтича от пропозицията на последния възприет сегмент и пропозиция от енциклопедичните му знания. Блейкмор ([Blakemore 2002](#)) допуска, че конективите могат да имат като значение и други типове инструкции за когнитивни процедури. Идеята за процедурно значение в този ѝ разширен вариант е възприета както от лингвисти, които работят изцяло в рамките на Теория на релеванността, така и от такива, които инкорпорират отделни нейни идеи в своите концепции (вж. [Roulet 2006](#)).

(Б) Какъв е обхватът на значението (разбирано като компонент на езиковата система) – всички релевантни признаци на всички контексти, в които системно се използва конективът, или определена част от тях?

Първият вариант на практика вече не е актуален, и това е свързано с трайно установилото се разграничение между експлицитно, семантично значение, и имплицитно, прагматично значение. Все още се водят спорове, обаче, относно това къде да бъде поставена границата между семантично и прагматично. Оттук и различните подходи към разграничението и описанието на семантиката и прагматиката на многофункционални лексикални единици, включително конективите. Фишер ([Fischer 2006](#)) обособява три основни подхода: моносемен, омонимен и полисемен. Моносемният подход приема едно ядрено значение и различни контекстуални интерпретации. Омонимният подход интерпретира всяка интерпретация като отделно значение и не търси връзка между тези значения. По средата между тези два противоположни подхода е полисемният, който допуска различни значения, но търси връзка помежду им – в синхронен план под формата на семантични отношения, или в диахронен план под формата на метафорично или метонимично разширяване на значението.

Най-широко разпространени по отношение на значенията на конективите в последно време са моносемният и полисемният подход. И двата имат солидни аргументи в своя полза. Изборът е труден и аз не съм готова да го направя засега, но се надявам детайлното изследване на всеки следващ арабски или български конектив да ме доближава до правилния избор.

4. Анализ на българските съюзи *и* и *а* и арабските *уа* и *амма* като конективи

В тази част ще представя резултатите от анализа и съпоставката на контекстите на употреба на българските съюзи *и* и *а* и най-близките им арабски еквиваленти *уа* и *амма* съответно, както и възможните изводи относно значението на конективите. Както анализът, така и изводите, се основават на гореизложените теоретични постановки. Анализът на контекстите е реализиран чрез извличане и обобщение на случаи на употреба на съюзите от български и арабски текстове. Броят на обработените случаи на употреба не е много голям. Извличах такива до момента, в който престанах да попадам на контексти, съществено различаващи се от вече извлечените. Част от случаите на употреба извлякох от събирани от мен текстове във връзка с курсовете ми по лингвистика на арабския текст и контрастивен анализ български – арабски. Друга част – от два онлайн корпуса – Български национален референтен корпус, достъпен на адрес www.webclark.org, и няколко арабски корпуса, достъпни на адрес arabicorpus.byu.edu¹.

Насочих се към тези две двойки съюзи, защото, първо, са многофункционални и с трудноуловимо значение (определенията *съединителен* и *противопоставителен* не ми говорят много); второ, интуитивно схващам съюзите от всяка една двойка – българската и арабската, като взаимно допълващи се по значение и функции; и трето, в преподавателската си и преводаческа практика съм установила, че макар и речникови еквиваленти, двойките съюзи *и/уа* и *а/амма* не се използват в напълно идентични контексти, което прави сравнението много полезно за разкриването на значението на всеки съюз поотделно.

При анализа на контекстите на употреба първият извод, който спокойно можем да направим, е че *и/уа* и *а/амма* свързват равнопоставени сегменти на текста. Такъв извод е в унисон и с традиционния граматически анализ. Тук обаче ще дам определение на *равнопоставеност* в термините на глобалната организация на текста – равнопоставени са сегменти, чието съдържание или речеви функции ги поставят на едно ниво в една от двете йерархии – тематичната или дейностната.

Остават още два въпроса. Равнопоставените сегменти на един и същи компонент от горното ниво на йерархията ли са подчинени, или на различни? Какви са специфичните признаци на контекстите, които може да се приемат като системноезиково значение на всеки конектив?

По-задълбоченият анализ на контекстите на употреба показва, че нито за *и/уа*, нито за *а/амма* има признаци от понятиен характер, които да отговарят на критерия „присъствие във всички контексти на употреба на конектива“. Т.е. семантичното ядро на конективите не е понятийно. Контекстите се различават по-скоро по степента, в която съдържанието на съотнесените сегменти се припокрива². Сегментите, съотнесени от *и/уа*, имат повече общи компоненти от сегментите, съотнесени от *а/амма*. Различието има скаларен характер и подлежи на описание чрез референтите/значенията, семантичните и информационните функции на компонентите на двете пропозиции. В резултат на това описание се оформят пет основни типа контекст, които ще представя схематично и с примери, започвайки с контекста, в който двата сегмента имат най-много идентични в информационно и семантично отношение компоненти, и завършвайки с този, в който имат най-много различни компоненти.

(А) С2³ се различава от С1 по своя фокус. Ф2 има еднаква семантична функция с компонент на С1, но последният може да има различни информационни функции – Ф, част от К, Т или Сит.

В този контекст се използват *и* и *уа*, но не по един и същи начин: *и* заема позиция пред Ф2,

независимо къде се намира той в изречението, и индикира по този начин неговата информационна функция. *Уа* остава в началото на изречението, а функцията на Ф2 се индикира с израз, съответстващ на българското наречие *също* (докато в българския текст *също* или дублира, или замества и).

И		Уа	
C1	C2	C1	C2
T1 K1[Ск1X1].	Фн2 _{Т1Ск1} и Ф2[X2]	T1 K1[Ск1X1],	уа Фн2 _{Т1Ск1} Ф2[X2] айдан
T1 K1[Ск1X1]. T1 K1[Ск1X1].	Фн2 _{Ск1X1} и Ф2[T2] И Ф2[T2] Фн2 _{Ск1X1}	T1 K1[Ск1X1],	уа Ф2[T2] хуа л-аахар Фн2 _{Ск1X1}
Сит1 T1 K1. Сит1 T1 K1.	Фн2 _{Т1К1} и Сит2 И Сит2 Фн2 _{Т1К1}	Сит1 T1 K1, Сит1T1 K1,	уа Фн2 _{Т1К1} Сит2 айдан уа Сит2 айдан Фн2 _{Т1К1}

Таблица 1. Контекст А

(1) По-рано тази година Ковачки спечели търга за закупуване на ТЕЦ "Бобов дол", снабдяван с въглища от неговите мини. Той държи и топлофикационните дружества в 6 областни града.

(2) ... посредством завеса от ... маслинозелен плюш, която висеше събрана вдясно. Също вдясно се намираше и вратата към тоалетната...

(3) Рузвелт тогава започва просто прагматично да експериментира. И Обама навярно ще постъпи по същия начин

(4) ويقول تقرير الهيئة الحكومية حول تغير المناخ إن الارتفاع في درجة الحرارة الكونية يمكن أن يصل إلى 4.6 درجة مئوية بحلول العام 2100. وتوقع التقرير أيضا ارتفاعا في مستوى مياه البحار والمحيطات

Според доклада на Междуправителствената комисия за климатичните промени глобалното

повишаване на температурите може да достигне 4,6 градуса до 2100 г. (ya) Авторите на доклада очакват (айдан) и/също повишение на нивото на моретата и океаните.

(5) تطلّ محافظة حضرموت من جهة الجنوب على البحر العربي وبذلك فهي تمتلك شريطاً ساحلياً يبلغ طوله حوالي 120 كم ... وتمتلك جزيرة سقطرى هي الأخرى شريطاً ساحلياً يحيط بالجزيرة من جميع الاتجاهات...

Област Хадрамаут граничи на юг с Арабско море, където има крайбрежна ивица, дълга 120 км ... (ya) И остров Сокотра (хия л-ухра) има крайбрежна ивица, която го обгражда от всички страни.

(Б) C2 се различава от C1 по своя коментар. Топикът е общ и по тази причина обикновено се назовава само веднъж – в началото на C1, а може да не е назован нито веднъж в рамките на двата сегмента, ако идентифицирането му е гарантирано чрез предходния текст. Двете СнН може да бъдат свързани с общо обстоятелство – място, време, причина и др. В този контекст отново се използват и и ya:

И		Ya	
C1	C2	C1	C2
Т К1	и 0 К2.	Т К1	ya 0 К2.
Т К1.	Т и К2.	Т К1,	ya Т К2 айдан.

Таблица 2. Контекст Б

Коментарите може да имат различни семантични характеристики – свойства, състояния, действия. Състоянията и действията може да са едновременни или последователни, но тази разлика в случая не е релевантна. Важното е двете СнН да имат еднакви пространствени и времеви координати в текста.

(6) Президентът на САЩ е глава на изпълнителната власт и се избира непряко.

(7) По време на разказа му домакинята седеше на друга табуретка срещу него и внимателно го слушаше.

(8) Тогава се избърса добре с кърпата, obu банските си гащета и премина в стаята...

(9) القاهرة عاصمة جمهورية مصر العربية وأكبر مدنها.

Кайро е столицата на Арабска Република Египет и най-големият град в страната.

(10) قصد محمد بحرة الباحة ومسح وجهه بالماء

Мохаммад отиде до басейнчето в двора и изтри лицето си с вода

(Б') Когато действията, приписани на Т, освен последователни са и причинно свързани, в български се използва отново *и*, но в арабски се използва причинният съюз *фа*.

И		Фа		
C1	C2	C1	C2	
Т К1	и 0 К2.	Т К1	фа 0 К2.	

Таблица 3. Контекст Б'

(11) За разлика от моите съученици аз реших да остана в България и трябваше да избира предмети, с които да кандидатствам.

(12) Тяхното значение в живота на планетата неусетно нараствало и днес те са основен фактор в кръговрата на веществата и енергията на всички екосистеми.

(13) قصد محمد بحرة الباحة ومسح وجهه بالماء، فصار وجهه أسود.

Мохаммад отиде до басейнчето в двора, (ya) изтри лицето си с вода и (фа) то стана черно.

Преводът на пример 13 съответства на съвременната употреба на съюзи в българския език. Всъщност точен еквивалент на *фа* в този откъс би бил съюзът *та*.

(13') Мохаммад отиде до езерцето в двора и изтри лицето си с вода, та стана черно.

Тази употреба на *та* изглежда окончателно е отпаднала от съвременния книжовен български.

(В) С2 се различава от С1 по коментара И по топика си. Т2 Е кореферентен с Т'1, Ф1, Х1 или с цялото СнН1. Отношението между СнН1 и СнН2 не е причинно. В българския текст в този контекст се използва *а*, а в арабския – *уа*.

А			Уа	
С1	С2	С1	С2	
T1 K1[Ск1 X1]	а T2 _{X1} K2	T1 K1[Ск1 X1]	уа T2 _{X1} K2	
T1 Ф Т'1	а T2 _{T'1} Ф Т'2	T1 Ф Т'1	уа T2 _{T'1} Ф Т'2	
T1 K1	а T2 _{T1K1} K2	T1 K1	уа T2 _{T1K1} K2	

Таблица 4. Контекст В

(14) Срещу тезата на Русо може да се направи още едно сериозно възражение, а то е, че науката сама учи човека на морал.

(15) Още влязъл-невлязъл във владетелството, популисткият владетел научава, че вече не е

само негов личен въпрос примерно кой и какъв е неговият баща. А той може да бъде дребен провинциален адвокат, простоват селянин или ...

(16) Работата е в това, че водеща страна в Оста бе Германия, а Германия се управляваше от Адолф Хитлер.

(17) В този тип предавания участниците са винаги повече от един, а това внушава чувството за обективност на самата медия.

(18) غالباً ما يضمن سحر برج الأسد وقدراته الفطرية بقاءه في منتصف خشبة المسرح وهذا هو المكان الذي يفضله هو في الحياة.

Най-често очарованието на родения под знака на Лъва и неговата природна енергия му гарантират за дълго да остане под светлините на прожекторите, (ya) а това е предпочитаното от него място.

(19) قضية المصطلح العلمي تختزل قضية أخرى وراءها هي قضية لغة التعليم الجامعي. وقضية التعليم الجامعي تثير قضية التقدم العلمي.

Въпросът за научната терминология води след себе си друг въпрос - този за езика на университетското образование. А (ya) въпросът за университетското образование повдига въпроса за научния напредък.

(20) في حالة تشكل جلطة فإن منع تلف العضلة القلبية هو المهمة الأولى للطبيب المعالج، ويحدث ذلك بسرعة فتح الشريان المسدود.

В случай на образуване на тромб първата задача на лекуващия лекар е да предотврати увреждането на сърдечния мускул, (ya) а това става чрез бързо отпушване на артерията.

В този контекст в български текстове се среща и съюзът *и*, но рядко.

(21) Ще станем по-любопитни към Другия, ще научим повече за него и това ще влее пъстра дъга от цветовете в досегашния ни черно-бял свят.

(B') Този контекст е вариант на горния с две различия. Едното е наличие на причинно отношение - СнН2 е следствие от СнН1. Другото е във вариантите за кореферентност - или Т2 е кореферентен с X1(Т'1, Ф1), или Т1 с X2 (Т'2, Ф2). В този контекст в български се използва *и*, а в арабски - *фа*.

И	Фа

C1	C2	C1	C2
T1 K1[Ск1 X1]	и T2 K2[Ск2 X2 _{X1}]	T1 K1[Ск1 X1]	фа T2 K2[Ск2 X2 _{X1}]
T1 K1[Ск1 X1]	и T2 _{X1} K2[Ск2 X2]	T1 K1[Ск1 X1]	фа T2 _{X1} K2[Ск2 X2]

Таблица 5. Контекст В'

(22) Администраторката отново бе самичка във фоайето и той намери за уместно да ѝ благодари за настаняването и приличната стая.

(23) دفعني شخص من ورائي فدفعت بدوري من كان أمامي.

Един човек зад мен ме бутна и (фа) аз бутнах този пред мен.

(Г) С2 се различава от С1 по коментара И по топика си. Т2 НЕ Е кореферентен с компонент на С1, но е задължително равностоеен на Т1 или Т'1 в тематичната йерархия: елемент на същото множество, част на същото цяло и др. В този контекст българският текст използва а, а арабският – амма.

А		Амма	
C1	C2	C1	C2
T1 _{Ел1} K1	а T2 _{Ел2} K2	T1 _{Ел1} K1	амма T2 _{Ел2} фа K2 ⁴
T1 Φ1 T'1 _{Ел1}	а T2 _{Ел2} T'2 _{Т1} Φ2	T1 Φ1 T'1 _{Ел1}	амма T2 _{Ел2} фа T'2 _{Т1} Φ2

--	--	--	--

Таблица 6. Контекст Г

(24) Постепенно дъното се сниши и изчезна, а водата стана по-студена и сякаш по-плътна.

(25) (... дечицата бяха увлечени от съвсем безобидното си занимание — да копаят дълбока дупка в пясъка.) Дъщеричката, която Симо познаваше от малка, бе израснала, носеше бански костюм и ... А Гого, когото бе виждал само като бебе, се бе превърнал в набито, почерняло момченце, което ...

(26) Съюзът на Византия и България от 635 г. спрял притока на нови славянски нападатели от север, а славяните на юг лишил от някога съюзната българска конница.

(27) كان زوجها يجلس الى جانبها ، أما الصغيران فكانا يلعبان حولهما ..

Мъжът ѝ седеше до нея, а децата играеха наоколо.

(28) بدت لي الصورة في غابة البشاعة،) كان رأس البومة أكبر من المعتاد وكان يشبه شكلاً رمزياً لقلب مفلطح بعض الشيء، أما المنقار الأسود فلقد كان معقوفاً بصورة حادة يشبه منجلاً عريض النصل

(Картината ми се стори ужасно грозна.) Главата на совата беше по-голяма от обичайното и имаше формата на леко сплескано сърце, а черната човка беше силно извита и приличаше на сърп с широко острие.

(29) (وبفوض الجزاءان 53 و54 المجلس الأعلى للقضاء الإدارية على النظام القضائي.) ولهذا المجلس سلطة تعيين القضاة وترقيتهم ونقلهم. أما تأديب رجال القضاء فمناط بلجنة خاصة تابعة لوزارة العدل...

(Член 53 и 54 упълномощават Висшия съдебен съвет да упражнява административна власт над съдебната система.) Този съвет има правомощията да назначава, повишава и премества съдии. А налагането на наказания е възложено на специална комисия към М-во на правосъдието...

(Г') Като горния контекст, но T1 и T2 не са елементи на едно множество или части на едно цяло. T2 назовава отношението на СнН2 към СнН1: причина, мотив, средство и др. СнН2 се съдържа в К2.

A	Амма
---	------

C1	C2	C1	C2
T1 K1[Ск1 X1]	а причината е K2 [T1/T2 Ск2 X2]	T1 K1[Ск1 X1]	амма с-сабаб фа K2 [T1/T2 Ск2 X2]

Таблица 7. Контекст Г'

(30) Очите се зачервяват, когато малките кръвоносни съдове на повърхността на окото се възпалят и задръстят с кръв, а причината за това може да е недостиг на витамините В2 и В6.

(31) ...يمكن إضافة نهج ثالث تتبعه أحيانا أميركا وبعض الدول الأوروبية، ويتمثل في ممارسة أسلوب الضغط على الأوبك أو الدول المنتجة للنفط من أجل النزول بالأسعار إلى مستويات مرضية. أما وسائل الضغط فهي كثيرة وليس أقلها فرض الضرائب والتهديد باستخدام الاحتياطي الإستراتيجي الأميركي من النفط وغير ذلك من الوسائل.

(Може да се добави трети модел на поведение, който следват САЩ и някои европейски страни.) Той се състои в упражняване на натиск върху ОПЕК или държавите производителки на петрол за сваляне на цените. А (амма) средствата за оказване на натиск са много, например налагане на такси, заплашване с ...

(32) وفى 10 أكتوبر 1976 ألقى القبض على الكاتب الأردنى غالب هلسا وبعد شهر من السجن نفى إلى العراق. أما السبب فهو ترأسه لمؤتمر نظمه اتحاد الكتاب والصحفيين الفلسطينيين عن "المشروع الأمريكى فى المنطقة العربية".

На 10 октомври 1976 г. бе арестуван йорданският писател Галиб Халса и след един месец в затвора бе изгонен от страната. А (амма) причината беше, че е ръководил конференция, организирана от Съюза на палестинските писатели и журналисти на тема „Американските планове в Арабския регион“.

(Д) C2 се различава от C1 по своите координати в света на текста - време, място, реален/хипотетичен свят. Cит2 се експлицира задължително в началото на C2. Координатите на C1 не се експлицират задължително под формата на ситуиращо обстоятелство в началото на сегмента. C2 се различава от C1 и по коментара си. T2 е най-често същият като T1, но може да е и различен. И в този контекст използваните съюзи са а и амма.

А		Амма		
C1	C2	C1	C2	

(Сит1) Т К1	а Сит2 Т К2	(Сит1) Т К1	amma Сит2 фа Т К2

Таблица 8. Контекст Д

(33) Докато разговаряха, Симо на няколко пъти трябваше да се пребори с желанието да погледне Дора, а когато все пак го направи, срещна погледа ѝ и получи в отговор насърчителна усмивка.

(34) Плажът бе разположен в дъното на неголямо, уютно заливче ... На север заливчето опираше в широк, обрасъл в ниска растителност и вдаден в морето нос, а на юг — в стръмна канара, последвана във водата от цяла броеница обвити в белоснежна пяна буруни.

(35) Всеки си мисли, че тези хора от списъка едва ли не са щели да бъдат разстреляни, а всъщност единственото, което щеше да се им се случи, е, че те нямаше да бъдат помолени да сътрудничат на департамента.

В пример (35) първото СнН е ситуирано в хипотетичен свят, а второто – в реалния свят.

(36) في غرفة الانتظار لا يحق للمدخن أن يسيء لغير المدخنين، أما هنا فالمكان والوقت ملك للمريض فإذا كان مدخناً فليدخن.

В чакалнята пушачът не бива да вреди на здравето на другите, а тук мястото и времето са на болния и ако е пушач, да пуши.

(37) ستغضب زوجته... ستتظاهر أنها غاضبة لأنه يخلُ بصحته، أما الحقيقة فهي تكره إعداد هذه الطبخة

Жена му ще се ядоса и ще се прави, че е ядосана, задето си вреди на здравето. А истината е, че мрази да готви това ядене.

(A)	$\Phi 2 \neq X1 / \Phi 1 / T1$ $\Phi n2 = T1 Ck1 / Ck1 X1$	И-Уа
(Б)	$K2 \neq K1$ $T2 = T1$	И-Уа
(Б')	$K2 \neq K1$ $T2 = T1$ + причинно отношение	И-Фа

(В)	$K2 \neq K1$ $T2 \neq T1$ T2 кореф с $\Phi1/X1/СнН1$	А-Уа
(В')	$K2 \neq K1$ $T2 \neq T1$ T2 кореф с $T'1/X1/\Phi1$ или T1 кореф с $T'2/X2/\Phi2$ +причинно отношение	И-Фа
(Г)	$K2 \neq K1$ $T2 \neq T1$	А-Амма
(Д)	$K2 \neq K1$ $Сит2 \neq Сит1$ $T2 = T1 / T2 \neq T1$	А-Амма

Таблица 9. Контексти на употреба на и, а, уа, амма

Сравнението между българските и арабските еквиваленти по контексти показва разминаване в средата на скалата. Ако оставим засега контекстите с причинно отношение настрана, имаме четири контекста, в които двата езика използват речниковите си еквиваленти, и един в средата на скалата, в който не използват речниковите си еквиваленти.

Нека разгледаме първо контекстите, относно които има „единодушие“. Както вече споменах по-горе, контекстите се различават по степента на семантично и информационно припокриване – в първите два контекста, в които се използват *и/уа*, вторият сегмент се различава от първия само по добавената нова информация. В повечето случаи *С2* добавя информация, коментар или фокус, към един и същи топикален референт, с едно изключение – когато новият компонент в *С2* е ко-елемент с *T1*. В последните два контекста, в които се използват *а/амма*, *С2* започва с топик, различен от този в *С1*, или със ситуиращо обстоятелство, което показва смяна на локалните или темпорални координати на *СнН2*. Добавената информация също е различна спрямо тази в *С1*.

Въз основа на характеристиките на четирите контекста бих определила значението на *и/уа* и *а/амма* като процедурно, свързано с когнитивната обработка на новопостъпващата единица информация. *И/уа* указват, че новопостъпващата информация може да се обработи в активния когнитивен контекст, без да е необходимо да се променя някой от трите му основни координата – топикален референт, време и място. *А/амма*, от друга страна, указва, че предстои смяна, а първият компонент от изречението след съюза задава новия координат.

Контекст (В) е смесен – той е първият, в който Т2 е различен от Т1, но за разлика от (Г) тук Т2 е корефентен с компонент на С1. Явно това предполага по-незначителна промяна на когнитивния контекст, което и обяснява защо арабският език използва тук *уа*, а не *амма*.

В контексти (Б') и (В') има допълнителен признак спрямо (Б) и (В) – второто СнН е следствие от първото. Причинността е понятиен признак, който е значение на много конективи. Повечето от тях обаче се използват, когато СнН2 е причина, а не следствие, т.е. когато последователността, в която събитията са представени в текста, е различна от последователността им в света на текста. Използването на конектив в случая подпомага процеса на възприемане, спестявайки на възприемащия излишни когнитивни усилия (в унисон с принципа на релеванността). Българският език не използва понастоящем конектив, който експлицира отношението на СнН2 към СнН1 като следствие към причина. За разлика от него в арабския има такъв конектив – *фа*. Той се използва само в контексти, в които има причинно отношение. Интересното при него е, че се използва както когато СнН2 е следствие, така и когато СнН2 е причина за СнН1. Във всеки случай причинността е негово значение.

На по-ранен етап от развитието на арабския език съюзът *фа* се е използвал в контексти, в които СнН2 следва във времето СнН1, без непременно да е следствие от него. Постепенно употребата на *фа* е стеснена само до контексти, в които последователните СнН са и причинно свързани, а мястото му в случаите с чисто темпорално отношение е заето от *уа*. В най-новата художествена литература, където най-често се разказва за последователни събития, *фа* се среща все по-рядко дори при наличие на причинно отношение. Изглежда подобен процес е довел до отпадането на *та* в български език и заместването му с *и*. В българския обаче този процес е стигнал по-далеч.

Всъщност тройката съюзи *и*, *а*, *та* в български удивително прилича по обхват и разпределение на функциите на тройката *уа*, *амма*, *фа* в арабски. Тези функции покриват основните измерения на най-базовите типове текст – повествование и описание. Наричам ги базови, защото имат като референт конкретни събития или обекти. *Та/фа* свързват СнН, разположени едно след друго по оста на времето. *И/уа* и *а/амма* свързват СнН, разположени върху ос, която пресича под прав ъгъл оста на времето в нулевия момент – момента на говорене. *И/уа* изразяват понятийна и информационна близост, а *а/амма* – понятийна и информационна раздалеченост. Развитието на двата езика – български и арабски – не е вървяло с еднаква скорост и днес имаме вече разминаване по контексти на употреба. Немаловажен е фактът, че промените в двата езика обаче имат една и съща посока – отказ от сигнализиране на темпоралната последователност на събитията. А може би това е свързано с промяна на ролята на типовете текст с времето – повествованието днес няма такава роля, както преди няколко века. Но това е тема за друга статия!

Що се отнася до факта, че *и* е завзел контекстите на *та*, това не означава според мен, че *и* е започнал да изразява значението на *та*. По-скоро отношението – както отношението на последователност, така и отношението на следствие, остават неексплицирани в българския текст.

Освен разлика по отношение на семантичните признаци на контекстите на употреба, между българските и арабските съюзи има две разлики и по отношение на структурни признаци на контекстите. Първо, арабските съюзи, за разлика от българските, се използват в началото на всеки един от група съподчинени компоненти на тематичната йерархия, макар че това е в процес на промяна, който е по-напреднал при *амма*. Второ, арабските съюзи, за разлика от българските, се използват не само на най-ниското ниво на тематичната йерархия. Предвид линейното битие на текста това означава, че можем да срещнем *уа* и *амма* в началото на тематичен параграф. В пример (38) *уа* въвежда второто и третото изречение от тематичен параграф, а в пример (39) *амма* въвежда нов тематичен параграф.

(38) الغلاف الجوي هو غلاف هوائي يحيط بالكرة الأرضية. ويعتبر وجوده واحدا من الشروط اللازمة لوجود الحياة على سطح الكرة الأرضية. ويسبب الغلاف الجوي وجود الرياح والغيوم والأمطار ويؤثر في ثبات درجة الحرارة اليومية على الأرض.

Атмосферата е въздушната обвивка на земята. (ya) Наличието на атмосфера се счита за едно от необходимите условия за живота на земното кълбо. (ya) Атмосферата е причина за явления като вятър, облаци и (ya) дъжд, (ya) както и за малката амплитуда на денонощните температури.

(39) الرواق هو الممر العريض المسقوف الذي يحيط بجميع أو معظم جهات المسجد. وكان يسمى أيضا "المُجَبَّبة". وتحت هذه الأروقة كان العلماء يلقون دروسهم على المتعلمين. ومن هنا اشتقت أسماء الأروقة الموجودة في جامع الأزهر بمصر، حيث يجتمع الدارسون من جنسية معينة في رواق واحد ليتلقوا العلم من أساتذتهم، فكان هناك رواق المغاربة، ورواق الأتراك، و... وكانت تلك الأروقة إضافات إلى المبنى الأساسي للأزهر تبرع بها أهل الخير.

أما أول من اتخذ الأروقة في المساجد، فالغالب أنه الخليفة الثالث عثمان بن عفان رضي الله عنه، عندما ...

Галерията е широк покрит коридор, който заобикаля джамията от всички или повечето ѝ страни. Наричали са я също ... В галериите богословите са преподавали на своите ученици. Оттук и имената на галериите в джамията ал-Азхар в Египет, където учениците от една националност са се събирали в една галерия да слушат своите преподаватели, и затова има мароканска галерия, турска галерия, ... Галериите били пристроявани към основната сграда на ал-Азхар с дарения. (amma) Що се отнася до това кой пръв е пристроил галерия към джамия, това по всяка вероятност е ... (или: Първият, построил ...)

Употребата на ya и amma на по-високи нива в тематичната йерархия не влиза в противоречие с формулираното по-горе значение на конективите. Същото важи и за една употреба на a, която ни отвежда пък на по-ниско ниво – в рамките на изречението.

(40) Следователно най-близките роднини на перконогите са сухоземните хищници, **a** не другите водни бозайници като китовите или сирените, които приличат на тюлените **ne** поради родство, **a** поради сходното приспособяване към живот във вода.

И в този контекст a има същото процедурно значение – предупреждава за необходимост от промяна в когнитивния контекст: заменяне на единица невярна със съответната вярна информация.

Анализът на съюзите няма да е пълен, ако не споменем и употребата им при съотнасяне на речеви действия. От четирите само amma не се използва с такава функция. И, a и ya свързват две действия, които са съ-подчинени на трето. Както и при пропозициите, и „обединява“ двете речеви действия, a a ги „разграничава“ по някакъв признак.

(41) Вече няма съмнение, че да се живее в съгласие с природата е най-малкото добродетел, ако не и съвършенство. Тогава защо голяма част от човечеството се е отказала от него доброволно още в зората на своето съществуване. Нуждата, условията, климата?... А може би сме се разболели, може би сме били облъчени? Може би човешката мисъл се е оказала канцерогенна?

В (41) a въвежда отговор, който изисква промяна в когнитивния контекст.

Интересна е употребата на a и и едновременно при добавяне на втори довод към предварително изразена теза:

(42) Пазарът в Солун е мястото, където като деца Кирил и Методий биха могли да научат езика от български търговци от околните села, твърдят привържениците на тази теза. Първо, децата на висшите аристократи в Солун едва ли са били пускани да играят на пазара заедно с простосмъртните си връстници – с тях се е занимавала възрастна орада възпитатели в различни области. **А и** на пазара Кирил и Методий биха могли да научат език с речник от 500-1000 думи от българските селяци.

Тази комбинация би могло да бъде изтълкувана по следния начин: *а* предупреждава, че следващото го изречение не е част от речевото действие, от което е част предходното изречение, а *и* предупреждава, че новото действие е съподчинено с предходното.

5. Заключение

Съпоставителният анализ на контекстите на употреба на българските съюзи *и* и *а* и най-близките им арабски еквиваленти *уа* и *амма*, базиран върху концепция за организацията на комплексния монологичен текст и ролята на конективите в тази организация, сочи, че системноезиковото значение на четирите съюза може да се квалифицира като процедурно, изразяващо се в инструкцията за начина на добавяне на следходния текстови сегмент към активния когнитивен контекст.

Вътре- и междуезиковото сравнение на контекстите на употреба на съюзите по двойки потвърди традиционната представа за семантичната еквивалентност на българските *и* и *а* с арабските *уа* и *амма* съответно, но показва непълна прагматична еквивалентност. От особен интерес е контекстът, „смесен“ в информационно и семантично отношение, което негово качество е обусловило използването на *а* в български и *уа* арабски.

Друго разминаване между български и арабски по отношение на използваните конективи се получава във варианти на два от контекстите, в които е налично и причинно отношение. Докато арабският език използва тук конектив с причинно значение – конективът *фа*, българският език използва *и*, а специализираният конектив *та* вече не се използва в този контекст. Въпреки наличието на диахронен процес на разширяване на контекстите на употреба на *и*, това не води до необходимост от постулиране на ново значение за съюза. Новият контекст, който включва причинно-следствено отношение, не предполага непременно експлициране на това отношение, тъй като последователността на представяне на СнН в текста съответства на последователността на случването им. Затова употребата на *и* в този контекст е допустима без добавяне на ново значение.

Бележки

1. Изразявам благодарност на създателите на корпусите за това, че са ги направили достъпни за тези, които биха имали полза от тях.
2. В огромното болшинство от случаите, които обработих, сегментите са съотнесени като съдържание, а не като речеви действия.
3. Използвани съкращения: С-сегмент, Т-топик (този компонент на пропозицията, за чийто референт се дава информация), К-коментар (широк, предикативен фокус), Ф-фокус (тесен, еднокомпонентен фокус), Ск-сказуемо, Х-аргумент, различен от топика, Фн-фон

(пресупозиция), Сит-ситуиращо обстоятелство, СН-състояние на нещата.

4. Амма се съчетава винаги със съюза *фа*, поставен пред коментара.

Цитирана литература

- Bateman, J. A. & K. J. Rondhuis. 1997. Coherence relations: Towards a general specification. *Discourse Processes* 24. 3-49.
- Blakemore, D. 1992. *Understanding Utterances*. Oxford, Cambridge: Blackwell.
- Blakemore, D. 2002. *Relevance and Linguistic Meaning: The Semantics and Pragmatics of Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blass, R. 1990. *Relevance Relations in Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Degand, L. 1998. On classifying connectives and coherence relations. In: M. Stede, L. Wanner & E. Hovy (eds.) *Discourse relations and Discourse markers*. Proceedings of the Workshop COLING-ACL'98, August 1998. Universite de Montreal. 29-35.
- Fischer, K. 2006. Towards an understanding of the spectrum of approaches to discourse particles. In Fischer, K. (eds.) *Approaches to discourse particles*. Amsterdam: Elsevier. 1-20.
- Knott, A. & T. Sanders. 1998. The classification of coherence relations and their linguistic markers: an exploration of two languages. *Journal of Pragmatics* 30/2. 135-175.
- Martin, J. R. 1992. *English Text: System and Structure*. Amsterdam: Benjamins.
- Matthiessen, C. & S. A. Thompson. 1988. The structure of discourse and 'subordination'. In: Haimann, J. and S. A. Thompson (eds.) *Clause combining in Grammar and Discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 275-323.
- Motsch, W. 1996. Ebenen der Textstruktur. Begründung eines Forschungsprogramms. In: Motsch, W. (Hrsg), *Ebenen der Textstruktur*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 3-33.
- Roulet, E. 2006. The description of text relations markers in the Geneva model of text relations, in Fischer, K. (eds.) *Approaches to discourse particles*. Amsterdam: Elsevier. 115-132.
- Sperber, Dan & Deirdre Wilson. 1986. *Relevance: communication and cognition*. Oxford: Blackwell.
- Schiffrin, D. 1987. *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sweetser, E. 1990. *From Etymology to Pragmatics. Metaphorical and cultural aspects of semantic structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Unger, Christoph. 1996. The Scope of Discourse Connectives: Implications for Discourse Organization. *Journal of Linguistics* 32(2). 403-438.
- Van Dijk, T. A. 1979. Pragmatic connectives. *Journal of Pragmatics* 3. 447-456.
- Van Dijk, T. A. & W. Kintsch. 1983. *Strategies in Discourse Comprehension*. New York, London: Academic Press.
- Wilson, Deirdre & Dan Sperber. 2004. Relevance theory. In: Horn, Laurence and Gregory Ward (eds.), *Handbook of Pragmatics*. Oxford: Blackwell. 607-632.
<http://www.dan.sperber.fr/?p=93> (7.12.2012)

За авторката

Цветомира Йорданова Пашова е доктор по арабско езикознание и доцент в катедра Арабистика и семитология. Научните ѝ интереси са в областта на функционалния синтаксис, организацията на текста, преподаването на чужд език, корпусната лингвистика. Има редица публикации за ролята на словоредата и конективите в изграждането на арабския текст.

Електронен адрес / E-mail: [tsveta_pashova \(at\) yahoo dot com](mailto:tsveta_pashova@yahoo.com)

Сподели: [Delicious](#) [Digg](#) [Facebook](#) [Google](#)
[Plus](#) [LinkedIn](#) [Myspace](#) [Orkut](#) [Reddit](#) [StumbleUpon](#) [Twitter](#) [Yahoo](#)

Source URL: <https://naum.slav.uni-sofia.bg/node/1868#comment-0>